

Perniški govor

Razprava predstavlja fonološko, morfološko in skladenjsko podobo koroškega podjunskega govora na Pernicah in Mlakah nad Muto v Dravski dolini.

Pernice so hribovito naselje na jugovzhodnih izrastkih Golice po pobočjih glavnega in stranskega slemenega severnega dela Gortinskega vrha. Kraj ima dostop po makadamski cesti z Gortine ali iz Bistriškega jarka. Cerkev sv. Simona in Jude stoji na višini 1060 m; prvič se omenja 1368, leta 1494 so jo poškodovali Turki, 1510 pa so jo obnovili. Okoli cerkve je pokopališče. Zasilen pouk se omenja že leta 1849 v leseni koči, redna šola 1876, prvo šolsko poslopje je bilo zgrajeno leta 1883, sedanje pa 1970. V kraju so številne samotne domačije z velikimi hlevi in drugimi gospodarskimi poslopji; starejše hiše so "cimprane", krite s škodlami.

V kraju imajo svoj pihalni orkester in znana je "perniška ohcet".

Mlake se raztezajo na južnih obronkih Golice in sosednjega Košenjaka. Po mirovni pogodbi leta 1919 sta dve tretjini Mlak ostali v Avstriji. Najvišja kmetija je Zgornji Čiček (1170 m). Kraj se omenja že leta 1360.

1. Prozodija

Perniški govor ima dolge akcentuirane, kratke akcentuirane in neakcentuirane vokale. Akcentuirani vokali ne poznajo fonemskih opozicij, intonacija je samo padajoča, akcentsko mesto v besedi je svobodno, opredelili pa so ga naslednji dialektični premiki akcenta:

premik akcenta s končnega kratkega zloga na predakcentski zlog: *ka:za*, *'ba:ga*; premik akcenta z dolgocirkumfektiranega končnega zloga na predakcentski zlog: *'testo*, *'mosta*. V obeh primerih je novoakcentuirani vokal dolg ali kratek.

Govor pozna tudi sporadičen premik akcenta na sledeči zlog: *ma'te:re*, *de'lo:li*, *ba'bi:ca*.

1.1 Vokalizem

1.1.1 Sistem dolgega vokalizma

Dolgi naglašeni vokali so: *i:*, *u:*, *i:ə*, *u:ə*, *e:*, *o:*, *e:*, *ee:*, *o:*, *oo:*, *a:*, *ar*.

Dolgi *i* se pojavlja v vseh besednih zlogih. Zastopa praslovanski rastoči in padajoči dolgi *i* in *y* v položaju ne pred zapornikom ali zlitnikom, lahko pa tudi narečno novoakcentuirani *i* po naglasnem premiku na naslednji zlog. Gradivo: *bo'li:jo*, *'či:* poleg *'či:de*, *d'ni:*, *du'tri:* (rod. mn.), *g'ni:wa* "njiva", *'xi:ša*, *xo'di:li*, *'i:jawo* "jenjalo", *je'ži:na*, *'li:pa*, *'li:zaje* "boljša krma za živino", *'mi:r* "zid",

'pi:saa, re'bi:ja, 'ri:ba, su'si:, su'si:li, s'wi:ja, 'ti:ca, ti'si:, wed'ri:ca, wo'zi:wa (edninski ženski spol), *na'zi:je* "na misel".

Dolgi *u* zastopa praslovanski cirkumflektirani in akutirani *u* v vseh besednih zlogih v položaju ne pred zapornikom ali zlitnikom; v določenih položajih pa se je lahko razvil tudi iz drugih glasov.

Gradivo: *'ču:dno 'xu:da, 'ču:jem, d'ru:jga* "drugega", *d'ru:wa, "drvo", du:"dol", k'ru:xa, ku:xawa, ku:pli, lu:č, lu:na, lu:pim, o'bu:jem, o'lu:p, p'lu:wati, 'pu:ša, s'tu:denk, 'šu:rek* "širok", *t'ru:cati* "prosi", *'tu:liti, 'tu:rski, 'u:n* "ven", *ž'go:nki, z'ru:šiti se* "stresti se".

Diftong *i:ə* je možen v vseh besednih zlogih; zastopa praslovanski stalno dolgi *iat*, dolgi padajoči etimološki *e* in v položajih: *-ile, -iwo < -ilo, -ila* (redko), *-iwa < -ila, -iw < -il* cirkumflektirani in akutirani *i*, vendar je *-i:əw* teže izgovorljiv.

Gradivo: *be'si:əda, b'ri:əzje, 'ci:əli, č'ri:əšna, č'ri:əwa, d'wi:ə'barti, g'li:ətwo, g'ni:əzdo, g'ri:əx, 'li:əp, 'mi:əx, 'mi:əsn, ni'li:əko, 'pi:əsok, po'si:əkan, 'ri:əsn, 'ri:əže, s'wi:əča, s'wi:ət, na s'wi:əti, 'wi:əm, w'li:əče; čre'wi:əsa, dre'wi:əsa, 'li:ət, o'či:əsa, 'pi:əč, po'pi:əw, u'si:əsa/u'sa:ta, 'wi:əle, ka'di:əlo, moto'wi:əwo, popra'wi:əlo, 'ši:əwo, 'ži:əla, 'ri:əwc; glagolski deležniki: ednina: lo'wi:əw, lo'wi:əwa, lo'wi:əwo; dvojina: lo'wi:əwa, lo'wi:əli; množina: lo'wi:əle, vendar lo'vi:li; tako še: ko'si:əw, ko'si:əwa, ko'si:əwo; ko'si:əwa, ko'si:əli; ko'si:əle, ko'si:li; su'si:əw, su'si:əwa, su'si:əwo; su'si:əwa, su'si:əli; su'si:əle, su'si:li. Diftong *i:ə* se govori tudi v prevzetih besedah: *p'ri:əf, špo'di:əwati se, za'si:əxati* "zastrašiti". Hišno ime *'Li:əpl* je pri Jerneju v Avstriji.*

Diftong *u:ə* se govori v vseh besednih zlogih, v zadnjem zlogu pa le tedaj, ko je to edini zlog. Je naslednik praslovanskega padajočega *o* in zgodaj podaljšanega metatoniranega *o*. Teže izgovorljiv je pred istozložnim *-j*. Začetni *w* pred *u:ə* ni mogoč.

Gradivo: *'bu:əx, g'nu:əj, g'ru:əbla, 'ku:əj, 'mu:əč, 'nu:əč, 'ru:əx* "rog", *s'ku:ərja; 'u:əs* "voz", *'u:əsek* "vosek", *'nu:əx* (rod. mn.), *'du:əbo, 'du:əbla, 'du:əblo, 'du:əbli; se je z'gu:ədo, z'gu:ədla, z'gu:əlo, z'gu:ədli. Prevzete besede: 'cu:ə, 'fu:ətə, 'fu:ətərnja* "krma", *'fu:ərm.*

Orodnik zaimkov: *s 'tu:əbo, 'su:əbo.*

Dolgi ozki *e* se pojavlja v vseh besednih zlogih kot refleks nosnega *e* z varianto [a], novoakutiranega etimološkega *e* z varianto [ee:], staroakutiranega *jata* v določenem položaju, zlasti v deležniku na *-l* za moški spol množine pri glagolih III. glagolske vrste; nastal je lahko po monoftongizaciji iz *aj*; terciarno naglašeni *iat* po naglasnem premiku na naslednji zlog je dal ozki *e*.

Gradivo: *g'le:dam, otk'le:ni, 'je:* "nje"; *'pe:t, go're:ča* "metwa"; *'se:dom, 'ze:le, 'ze:ni se;*

ne'de:la, se'de:li, s'te:li "hoteli", *ži'we:li; k're:* "kraj"; *wi'de:li.*

Prevzete besede: *'e:six, ko'fe:, š'te:cl.*

Dolgi ozki *o* je naslednik cirkumflektiranega in akutiranega nosnega *o*, zastopa sonantni *l*, novoakutirani *o* z varianto [oo:], govorijo ga tudi v prevzetih besedah: 'gɔ:bec, go'lɔ:p, k'lɔ:p, k'rɔ:k, 'mɔ:š, ost'ro:žnca, ot'rɔ:bi, 'pɔ:t, 'pɔ:knti "počiti", 'sɔ:set; 'gɔ:ba, 'dɔ:wga, no'cɔ:, noč'jo:, 'wɔ:zek, 'tɔ:ča; 'čɔ:wn, 'bɔ:wxa, dɔ:wx, 'kɔ:wnem, 'mɔ:wzem, 'pɔ:wx, 'tɔ:wčem, 'žɔ:wna; 'no:sim, 'nɔ:ša, p'pɔ:sim; deležnik na -l za edninski ženski spol: b'lɔ:dwa, 'xɔ:dwa, 'ɔ:če / š'či:ə "hoče, če", p'rɔ:swa, z'lɔ:mwa; ž'lɔ:fe.

Dolgi srednje široki [e] kot varianta *ee*: zastopa sekundarno naglašeni *e* v sosesčini zvočnikov: 'me:ra, p're:šič, 're:kla, 'te:le, w're:me, 'že:na; pa tudi 'e:dn, no'be:dn.

Diftongični široki *ee*: zastopa staroakutirani jat, novoakutirani etimološki *e* z varianto [e], sekundarno naglašeni *e* z alomorfom [e:].

b'ree:za, 'cee:sta, ko'lee:no, 'lee:sna, 'lee:to, 'mee:sto, 'nee:di, 'nee:ka, ne'wee:sta, 'pee:na, po'wee:djew, 'ree:pa, ree:zati, st'ree:xa, st'ree:la; morfološke oblike: d'wee:ma, 'jee:wa "njiju", 'jee:ma "njima", ž'jee:mi; 'nee:so, 'pee:ko, p'lee:to, 'ree:ko, 'tee:ko; 'čee:sawa, 'pee:ta, na'see:bex, 'see:stra, s'wee:ta, 'tee:ta. Redki primeri so za poakcentski *e* po premiku akcenta s kratkoakcentuiranega zloga: ki'see:wa, ma'čee:xa.

Dolgi široki *o* je pogost fonem, zastopa večino praslovanskih cirkumflektiranih in akutiranih *a*, a po akcentskem premiku na naslednji zlog in *o*, naglašen po akcentskem premiku z drugega na prvi zlog.

Gradivo: 'bo:rati, 'čɔ:si, d'jo:li, g'ro:biti, x'ro:st, k'ro:l, 'lo:jali, 'mo:ti, 'mo:o'ka:j, 'o:pno, 'po:jenk, 'po:met, p'ro:x, p'ro:sci, 'ro:jat, zla'go:wa, zla'go:li; de'lo:li, gle'do:li, pi'so:nka, potis'no:wa, re'zo:li, 'o:bwat "objeti", 'po:mje, 'po:wesno; Ob'ro:m, Plan'šo:k, Stord'jo:k.

Diftongični široki *oo*: se pojavlja v vseh besednih zlogih kot refleks za novoakutirani *o* z redko varianto [o:]. Ko Perničani v stiku s tujcem popravljajo svojo narečno fonologijo, se očitno zavedajo neknjižnega *a* za *o* in ga izgovarjajo kot *oo*.

Gradivo: 'coo:ta, d'roo:t, 'xoo:ja, 'koo:ša, 'moo:kər, 'noo:ša "nošnja", po'koo:pat, po'loo:žen, pat'roo:n, 'poo:znaw, pre'moo:čen, s'koo:da; 'ka:za in 'koo:za, 'wa:da in 'woo:da; 'Koo:dl "Karel", 'Oo:t (hišno ime).

Dolgi *a* je pogost fonem, saj se pojavlja kot refleks za dolgi polglasnik, za novoakutirani polglasnik v nezadnjem besednem zlogu, za dolgi široki *o*, za dolgi nosni *e* z varianto [e:], za etimološki *a* v položajih: -ar, -aw, -rawa, -lawā, -aj, pa tudi je > ja; kratki *a* se je podaljšal.

Gradivo: 'da:n, 'la:n, 'wa:s; 'ma:ša, mət'wa:ški, 'pa:sji, pre'ma:kne, u'sa:xne, je z'ma:jkało, wər'ja:me; 'a:grat "vrt", 'a:kno, 'a:rex, 'a:sa, 'a:trek, 'ba:ga, 'da:ba, 'ga:li, 'xa:dn "lanen", 'ka:ga in ko'go, 'ka:tu, 'pa:jnga "ponj", s'pa: "spodaj", 'wa:da; dek'la:ta, g'la:t "gledati", i'ma:na, i'na:t "junet", k'la:čet, 'ma:dli biki "suh", 'pa:tər "petro", 'pa:st "pest", 'pa:tok "petek", pok'la:knt, p'ra:dem "predem", pre'sa:ta

"praset", p'sa: no, 'sa: ntər, s te'la: tu w'ra: t, wər'ja: w "verjel", up'ra: žen, u'za: t, 'za: be me, 'za: c, žgre'ba: ta; 'ba: rt, 'pa: r; 'da: w, z'na: w; k'ra: wa, t'ra: wa; g'la: wa, p'la: witi; m'la: j, pərca: jtna; 'ja: gowa "njegova", 'A: mi "Jernej"; vendar: 'jo: jce < jajce, k're: < kraj; 'A: r, 'Ra: wniki; b'ra: t, 'ja: s.

Diftong *ar* se izgovarja: v srednjem delu ustne votline se nastavi izgovor za glas med polglasnikom in *a*, *r* pa se izgovarja na mehkem nebu, pogosto s tresenjem jezička: 'darzati s'ni: əx "odmetavati sneg", 'part, s'mart, s'tart, 'wart; Po'darčnik.

1.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

Perniški govor ima naslednje kratke naglašene samoglasnike: *i*, *u*, *e/c*, *o*, *a*, *ə*. Ti samoglasniki so lahko nasledniki prvotnih kratkih naglašanih samoglasnikov ali pa so rezultat poznejših naglasnih premikov za zlog proti začetku besede, le *i* in *u* se krajšata tudi zaradi položaja pred zaporniki.

Kratki naglašeni *i* je v redkih primerih naslednik praslovanskega kratkega *i* v zadnjem besednem zlogu, njegova pogostejša varianta je namreč polglasnik, kratek je sekundarno naglašeni *i* pa tudi *i* pred zaporniki se skrajša: 'bik, 'miš, 'nit, 'rit, 'sit; 'cigan, 'ime, 'ispa, 'it, 'widet, 'wigret, 'wisok; je'zika, pre'siča, ža'jica, žito; posebnost pa je 'diš za "dež".

Kratki naglašeni *u* je naslednik kratkega naglašene *u* v zadnjem besednem zlogu, predakcentskega *u* po premiku akcenta z dolgocirkumflekiranega končnega zloga, predakcentskega *u* po premiku akcenta s kratkega končnega zaprtega zloga, predakcentskega vokaličnega *r* v položaju pred *w* po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, položajno pa tudi dolgega *u* v zlogu pred zapornikom.

Gradivo: 'jux, k'rux, 'kup, s'kup, 'uš; ko'mu (daj. ed.); 'suxe 'seno, 'uxo; 'duri, k'lučanca, 'pučew "majhen sod", 'pušeno, je 'pustwa; d'ruwa; 'lukna, 'lupiti, o'bupana.

Kratki naglašeni indiferentni *e* z varianto širši [e] se pojavlja kot refleks za novoakutirani *e* v edinem besednem zlogu, za predakcentski *e* v poziciji ob sprednjem ali palatalnem konzonantu ali pred zlogom z *i* po premiku akcenta s kratkega končnega zloga, za predakcentski *e* po premiku akcenta z dolgocirkumflekiranega končnega zloga, za predakcentski jat po premiku akcenta z dolgocirkumflekiranega končnega zloga.

Gradivo: 'det, x'lep, k'let, m'let, p'let, s'jet, 'žet; 'pet "ped" po analogiji z ročilnikom 'pedi; 'zemla, 'nesi, 'nesli, ka'meje, pe'čeje; ze'leno; 'nebo, 'wečar; 'testo, d'rewo, 'lesi, 'seno. Poseben razvoj je doživel nosni *o* v besedi roka > 'reka.

Kratki naglašeni indiferentni *o* je nastal iz novoakutiranega *o* v edinem besednem zlogu, predakcentskega *o* po premiku akcenta s končnega kratkega zloga z *i*, predakcentskega *o* po premiku akcenta z dolgocirkumflekiranega končnega zloga

in po labializaciji vokalov *ě, i, ə* ob labialih: *k'rop, s't'rok, š'kof, š'lo; 'moški, 'noži, ot'roci, p'rositi, 'roditi; kowo, 'oko, 'rogu; č'rowo, w'bot "ubiti", w'mot "umiti", som "sem"*.

Kratki naglašeni *a* je refleks za novoakutirani *o* z varianto [o] v zadnjem besednem zlogu, za akcentuirani polglasnik v edinem besednem zlogu, za predakcentski polglasnik po naglasnem premiku s končnega kratkega zloga, za predakcentski nosni *e* po premiku akcenta s končnega dolgocirkumflektiranega zloga, za predakcentski *a* po premiku akcenta z dolgega ali kratkega končnega zloga: *g'rap "grob", 'kaš, 'an, 'pat; 'nas "danes", 'pas, 'taš; 'magla, 'paku, 'paxnt, w'zami, s'tabər, s'tazda, 'tamlo; 'maxka, 'maso, p'race, 'taško; 'kak, 'samo, 'tak; 'začet, 'ača, 'kanc, 'wagu, 'wagla; so 'dali, g'nali, zak'lali, 'za ni "za eni"*.

Kratki naglašeni polglasnik je naslednik kratkega naglašenege *i* v edinem zlogu in po premiku akcenta s končnega kratkega zloga z varianto [i], v sosesčini sonornikov pa je rezultat moderne redukcije vokalov: *i, ě, o, e, u*.

Gradivo: *'máš, 'náč, 'táč, š'la; na'bəli, 'nəšər, 'təsti, 'žəwet; 'məba "midva", s'čəm, 'mənda, 'məne, 'mərə "mora", 'mərli "moral", 'mə, 'mi, 'nəba "midva", m'lən "mlin", 'nətər "noter", m'lənci, 'pəle "potlej", 'lədi "ljudje", žg'rəbe, t'rəbi "treba", ž'rət, p'rəšo, p'rət, rəčt, 'jəx "njih", 'jət "iti", 'wəba "vidva", 'wəda "seveda", s'kər "skoraj"; gər, 'žə*.

1.1.3 Nenaglašeni vokalizem

Prednaglasni samoglasniki so *i, u, e, o, ə, a*.

Prednaglasni *i* je refleks za etimološki nenaglašeni *i*, za *i*, ki je po naglasnem premiku izgubil naglas, in za *e* v položaju pred naglašnim *i* in v določenih položajih za *u*: *i'ma:na, past'i'rica, potis'no:wa, wi'de:li; li'ti, si'di:š, si'ki:ra, wi'si:əwa; ji'ži:na "južina", i'nat "junet", li'di: "ljudi"*.

Prednaglasni *u* je naslednik etimološkega *u*; v vzglasju pred konzonantom se premenjuje z *w*: *dru'ži:na, du'ri, su'ši, u'ši; w'bu:ji "ubili", w'marwa, wš'li, wš'ro:šwa*.

Prednaglasni široki *e* je nastal iz *e, ě* in polglasnika: *be'si:əda, tela:ta, ze'lee:no; wed'rica; čre'pi:ja, ne'de:la, ple'nica; bezg'o:wc, pek'li:ənski; pre'čę:sija* za "procesija" po posplošitvi predpone *pre-*.

Prednaglasni *o* je ožji glas, nastal iz *o, ę*, redko *a*: *ot'ro:bi, pogo'ree:wo, po'ji:ədina, sto'ji:jo, kome'nitn; ko'do:j "kdaj"; po'pi:əwa, po'pi:əw "pepel"*.

Prednaglasni polglasnik je nastal po redukciji *i, e, ě* zlasti v breznapglasnicah, pojavlja se tudi pred *r* za predakcentski zlogotvorni *r*: *sə'wəda "seveda", bə "bi", čə "če", žə "že"; mər'li:ču, stər'mi:na, tər'pe:li; pri > pər: pər'ji:əma:w, pər'nee:so, papo'wi:ədaw, pər'raxlaw "pripravil", prě- > pər: pərpo'wee:t, pər'wargla; dru- > dər: dər'ge: "drugje", dər'go:či "drugače"*.

Ponaglasni samoglasniki v odprtih zlogih so: *i, u, e, o, a*.

Ponaglasni *i* se pojavlja kot pogosto obrazilo pri prislovih, kot ljubkovalna pripona, najpogostejše pa je *-i* v oblikoslovju kot morfonem ali kot del končnice:

dæ'go:či "drugače", *g'ree:di* "grede", 'neki "nekje", 'podni "podnevo", *p'reci* "precej", *p'ri:ədi*, *t'rebi* "treba", 'zo:di; 'Anzi, *də:di*; *pot* *Per'nicami*; *sta're:jši* (za vse tri spole), *t'ri:ji* "trije", *b'ra:ti*, *k'riži*, *s'i:ni*, *pər'čički*, *pər* *He:rmani*.

Končni *-u* je nastal iz etimološkega *u*, najpogostejše je morfonem v dajalniku, mestniku in orodniku ednine za moški spol, redko tudi v roditeljskem: *m'li:nu*, *o m'li:nu*, za *m'li:nu*; *nima o'roku*; *'li:əpemu*. Končni *-e* je odprt, širok glas, nastal iz *e*, *ę*, *ě*; pogost je pri glagolnikih, pri prislovih, pogost tudi kot morfonem v oblikoslovju: *p'la:wleje*, *s'tri:əlaje*, *žiw'leje*; *g'ri:əde* "grede", *'ko:de* "kako", *'pəle* "potlej", *p'race*, *s'ku:əze*, *w'kupe*; v določni obliki pridevnikov ima imenovalnik srednjega spola skraćeno obliko na *-e* < *-ě*: *'nə:we* *'lee:to*, *'zo:dne* *'zarno*, *s've:te* *'mee:sto*, *'li:əpe* *'de:kle*; *pi:še* (glagol, 3. os. ed., sam. sr. spola); *x'məne*, *x'se:be*; členica pri glagolu v 3. os. ednine: *g're:de*, *'bode*, *'ni:de*, *'či:de*, *'jede*.

Končni ozki *-o/o* je naslednik etimološkega *o*, *q*: *'a:kno*, *'mee:sto*, *'oko*; *'u:xo*, *'bowo*; nastal je iz *-əl*: *'po:so*, *'nee:so*, *'sa:go*, *'o'pee:ko*; *-iz -il*: *'gono*, *'xodo*, *po'ta:no* "potegnil", *'sa:go* "segel", *s'ta:no* "stegnil", *ust'ri:əlo*, *z'lomo*; prislovi: *'du:əmo* "domov", *o'kowo* "okoli" / *o'ku:əlo*, *'nee:ko* "nekako", *ču:dno* *'da:ro*, *z'ra:wno* "zraven", *'ni:əmo* "mimo".

Končni *-a* je pogost morfonem za označevanje spola, sklona, števila; tudi v prislovih ga slišimo: *'li:əpa* *k'ra:wa*, *d'wo*; *b'ra:ta*, *'ača*; *'notra*, *'garsa*, *'garta*, *'vosa*, *'vonta*, *'do:wsa*, *'do:wta*.

Ponaglasni samoglasniki v zaprtih zlogih: *-i-*: *z'mi:əzit(i)* *se*, *'xodit(i)*; *pon'di:əlik*, *'li:əpiga*;

u: *'obux* "jastreb", *'wo:rux*;

e: *'po:jenk*, *'sə:set*, *'te:žek*; *Napečnik*; *po* *na'wo:dnex* *'pə:tex* (posplošena končnica v mestniku množine), *'daržet*, *'di:šewo*, *k'le:čet*, *'le:žet*, *'ti:šewo*, *za'mi:əšen* (ponaglasni *ča*, *ša*, *šča*, *ža* se premenjuje s *če*, *še*, *šče*, *že*); *o* je nastal iz etimološkega *o*, *a*, *ə*: *b'ritof*, *'kotlow*, *k'lučow*; *-aw* > *-ow*: *'cə:tow* "strgan", *'dee:low*, *'i:skow*, *'ree:zow*, *'tro:cow* "dražil"; *'Gu:mpoc*, *x'lo:poc*, *'go:boc*, *'ko:soc*, *pa'di:əwoc*; *če'tartok*, *pa:tok*, *pi:əsok*;

ə skupaj z *r* iz zlogotvornega *r*: *'la:tər*, *'notər*, *'o:bərman*, *'pa:tər*, *'Pee:tər*, *'wəčər*; *-or* > *-ər*: *'a:der* *o'dora*, *ni'ko:mər*;

a je nastal iz etimološkega *a* in iz *o*: *'dee:wati*, *'i:skati*, *'pamas*; *-owa*, *-owo* > *-awa*, *-awo*: *Do'ni:kawo*, *'E:ncnawa*, *'Poprawo*, *'Wu:rxawo*; *smə'ree:kawa*. Zlogotvorni postanejo tudi *l*, *l'*, *n*, redko *m* < *əl*, *əl'*, *li*, *ən*, *ni*, *ən'*, *en*: *k'ne:dl* *k'ne:dlina*, *'Li:əpl* *'Li:əplna*, *pə:tł*, *pə:tłna*; *mi:slwa*, *ok'pə:glce*; *'karxl*, *'ko:šl*; *'edn*, *'kee:dn*, *spo'sə:bn*, *w'ri:ədn*; *kome'ni:tn*, *s'mo:wnatn*, *s'wo:mnatn*, *t'ra:wnatn*, *'wo:wnatn*; *pəknti* "počiti", *'napnti* "napeti", *pok'la:knti*, *začnt*, *po'si:əbnga*, *p'lučnca*, *šp'ricnwo*, *o'jgn*, *š'kegn*; *rinezem*: *'mi:əsnə*; *'mu:ərm*.

Do popolne redukcije nenaglašenih samoglasnikov prihaja le v zvezi s sonorniki, druge redukcije v pogosto rabljenih besedah so redke:

Redukcija *i*: 'mam < imam, 'enga, 'mu:əjga < -iga, 'ku:pla, 'ku:plo, 'ku:pli, 'du:əbla, 'mi:ənlə, 'mi:slwa / 'mi:sla, po'gi:nwa, 'pustwa, w'do:rlə, ust'ro:šwa; po'wi:ədlə "povedala", po'mje "pomije", s'jo:wo "sejalo", ž'wina, odsluž'wo:la, 'wi:əla "vedela", kanc, 'ark.

Druge redukcije:

vi > j: li > j p'ra:jli, we:jki;

ko'ra:ba, ple'jo:k "polovnjak", 'mo:w, 'moli "moral, morali", 'mo: "malo"; ča:j, ča:jte, po'ma:j, po'ma:jte "pomagaj"; gow'ri: "govori".

Poseben razvoj je doživel ponaglasni jat v zaprtem zlogu; izgovarjajo ga diftongično ee: 'pa:deew "podel", c'wateew, 'oo:teew, 'leteew, po'wee:deew, 'wi:deew. Po naglasnem premiku za zlog proti začetku besede je ostal refleks za staroakutirani jat širok.

1.2 Konzonantizem

1.2.1 Zvočniki

V pemiškem govoru poznajo zvočnike: *l, w, n, j, r, m*.

Nastali so iz ustreznih izhodiščnih slovenskih, poleg tega pa poznajo še posebne vzhodnokoroške razvoje.

Zvočnik *l* se govori pred sprednjimi samoglasniki: *i, i:ə, e, ee;* pred *u, u:ə, o, a* pa *le*, če je pred *l* soglasnik: Bli'ko:wc, 'li:pa, 'bəli, 'du:əbli, 'li:əpa, 'pə:le, po'mo:lema, 'šu:əle, 'lee:to; p'lu:ga, 'lu:ga, k'lu:əx, p'lu:ət, m'lo:tim, M'lo:ke, 'mo:slo, Plari'šo:k, 'las, 'xo:nklat, g'la:t "gledati". Praslovanski palatalni *l'* se je depalataliziral v *l*, ki se praviloma ne premenjuje z *w*, za nezvočnikom postane zlogotvoren: 'bo:lši, 'do:le "dalje", k'luč, k'ro:l, 'lədi, 'pə:late, s'te:la, 'wə:la, k're:mpi, pər'jo:tl. V skupnih imenih *j* za *l* ne izginja: pu:əlje, s'mu:əlje.

Zvočnik bilabialni *w* za samoglasnikom pred pavzo ali konzonantom ali v vzglasju pred konzonantom je ohranjen kot v vseh koroških govorih tudi na Pernicah. Nastal je iz praslovanskega *w*, iz *l* v določenih položajih, iz *u* v vzglasju in pojavlja se tudi kot proteza pred *u*: 'wi:no, 'wa:da, 'Wo:ranc, 'wee:det, wi'lice; b'ra:tow, p'ro:w, 'si:w, 'si:wkast, 'si:wka; iz *l* je nastal pred pavzo in pred konzonanti; med samoglasniki, tudi po redukciji, v sklopih -rla, -rlo; 'pi:w, 'dee:low, 'po:wx, 'do:wga, 'so:wza, 'pa:wc "palec" in "prst"; čarw, 'darw, w'marw; -ila, -ilo > -i:wa, -i:wo: 'pi:wa, 'pi:wo; -ila, -ilo > -i:əwa, -i:əwo: gowo'ri:əwa, gowo'ri:əwo, nasa'di:əwa, nasa'di:əwo, no'si:wa, no'si:əwo, wo'zi:əwa, zaka'di:əwa, zwa'li:əwa, z'wi:əwa; ka'di:əwo, moto'wi:əwo.

-əla, -əlo > -i:əwa, i:əwo: 'ci:əwa, po'pi:əwa, we'si:əwa; -ee:la > -ee:wa / -eewo: 'dee:wati, pogo'ree:wo, 'tee:wati, za'čee:wa;

-o:la, -o:lo > -o:wa, -o:wo: o'ro:wo, pe'lo:wa, potis'no:wo, zb'ro:wa;

-o:wo > o:o: pre'mo:o;

-ala, -alo > -awa, -awo / -aa, -ao:

'di:əwawa / 'di:əwaa, na'bo:sawa / na'bo:saa, na'bo:sawo / na'bo:sao, 'mee:tawa / 'mee:taa, pər'bi:waa, pər'raxlaa, 'po:kawo, po'ri:əzaa; wə'ja:wa, za'ča:wa. V nenaglašeni zvezi -awa, redko tudi -awo, se lahko ustnična pripora opusti in slišati je izgovor dveh zaporednih samoglasnikov.

-rla, -rlo > -arwa, -arwo: 'darwa, 'darwo, 'garwo, 'marwa, 'žarwa, 'žarwo.

Redukcija samoglasnikov ob sonornikih je mlajša kot premene -ala > -awa, zato so možne oblike: 'mərwa "moral", na're:dwa, nas'lo:nwa, 'pustwa, 'wi:ədwa, s'tro:wc "Strelec".

Vzglasni u- pred konzonantom se premenjuje v w-: w'do:ro, wm'arwa, ws'tro:šo.

Kot proteza je w redek; slišala sem ga le v besedi 'wu:rx "Urh".

Zvočnik n ima varianto [ŋ] z zaporo na mehkem nebu pred k, g, h; zastopa praslovanski n, v nekaterih besedah palatalizirani n', z n se podaljšujejo osnove na samoglasnik samostalnikov moškega spola ali samostalniki tujega izvora, ki se končujejo na silabem l: 'no:w, 'ana, 'ro:n; č'ri:əšna, 'lukna, 'zo:dn; 'Jakana, 'Silvona. 'gartlna, k'nę:dlna, k'rę:mplna, 'nu:dlna; škō:pjenk, 'Anka, 'janga; *resn je dal 'ri:əsn; beseda "njiva" ima obliko g'ni:wa.

Zvočnik j je naslednik praslovanskega j, praslovanskega d', v določenih položajih psl. n', pojavlja se kot proteza pred vzglasnim naglašnim i in kot novonastali glas pred sičnikom, šumnikom, redko pred d in g: bo'ji: se, 'ju:ga, 'je:za, 'ji:ə, 'ju:əji, 'jo:ma, 'jamra; de:j, 'po:jte; d' > j: 'me:ja, 'xu:jši, 'ra:jši, 'po:jati, 'xu:jati, 'i:jati "jenjati", ko'ma:je, 'li:zaje, 'ma:j "manj", 'saje, s'tri:əlaje, s'wi:je, že'jice, z'ma:jkalō; 'joti, 'jəgwa, 'jəme; 'do:jsti, 'pa:jjsi, g'ro:jzdje, 'be:jži, 'go:jda, 'ojgn.

Tako kot Dravci v Podjuni poznajo tudi Perničani premeno -wi- > ji: p'ra:ji, p'ra:jla, p'ra:jli, pos'ta:ji, pos'ta:jla, pos'ta:jli, zap'ra:jla, zap'ra:jli. Za prehod g > j sta le primera: 'kaj d'ru:jga, w'jani se!; nenaglašeni zlog -li- se lahko premenjuje z -j-: 'we:jko, 'ke:jko, 'te:jko.

Zvočnik r večina Perničanov pogosto izgovarja uvularno. Palatalni r' je v slovenščini razpadel v prvotna elementa r + j, nato pa je na koncu besede otrdel: g'no:r g'no:rja. Perniški govor je ohranil skupini črě-, žrě: črě:šna, čri:əs, čres, žg're:be.

Zvočnik m je doživel enake spremembe kot na Ojstrici.

1.2.2 Nezvočniki

Nezveneči nezvočniki so nastali iz ustreznih izhodiščnih slovenskih glasov, pa tudi iz zvenečih nezvočnikov po asimilaciji na sledeče nezveneče nezvočnike ali

pred pavzo, nezveneči pa se pred zvenečimi asimilirajo v zveneče; le končni *g* zgublja zaporo in prehaja v *x*.

Primeri za izgubo zvonečnosti:

-*b* > -*p*: *go'lo:p go'lo:ba, pog'ri:əp pog'ri:əba, 'rɔ:p 'rɔ:ba, s'lo:p, s'lo:ba;*

-*d* > -*t*: *'a:grat og'ro:da, be'si:ət be'si:əda, 'li:ət 'lee:da, ot'po:de, pat na 'podu;*

-*z* > -*s*: *b'ree:s b'ree:za, 'go:s 'go:zi, 'ku:əs 'ka:za;*

-*ž* > -*š*: *'tažek 'taška, 'naš 'naža;*

-*g* > -*x*: *'ru:əx 'rogu, 'bu:əx 'ba:ga, s'ni:əx s'nee:ga.*

Drugi soglasniški pojavi: *z* v predlogih, ki se končujejo na -*z* ali predlog *z* se pred *j* jotirajo v *ž*: *brež, jəx, iz > z > ž: ž'je:, ž'jo:, ž'ji:əmi.*

Predlog *k/h* se v perniškem govoru glasi le *x*: *x k'ru:xu, x'Napečniku, x'A:rlu.*

Premene: asimilacije:

šč > *š*: *k'li:əše, od'ro:šena, 'pu:ša, na 'taše, 'ti:šewo;*

hč > *šč*: *š'či:ə "hoče";*

tl > *kl*: *'xonklati, 'wi:kla;*

dn > *gn*: *š'kegn, g'no:r;*

dl > *gl*: *g'li:ətwo.*

Redukcije:

pt > *t*: *'ti:ca, 'tič,*

w- > *ø*:- *'u:əs "voz", 'u:əsek "vosek".*

2. Oblikoslovje

2.1 Moške sklanjatve

2.1.1 I. moška sklanjatev

Nepremični naglasni tip:

m'li:n-ø -a -u -ø -u/-i -u/-om;

m'li:n -a -ow -oma -a -ex -oma;

m'li:ni -ow -om -e -ex -ami/-emi.

Mešani naglasni tip je v zgodovini perniškega govora obstajal; zaradi naglasnega premika za zlog proti začetku besede se je ta tip na videz zenačil z nepremičnim naglasnim tipom, vendar neimenovalniški osnovi kažeta reflekse sekundarno naglašanih samoglasnikov; premiki naglasa pa so starejši ali mlajši.

Primeri: *s'wi:ət s'wee:ta s'wetu s'wi:ət na s'wetu / na s'wi:əti, pret s'wetu / s'wetom.* Pri enozložnih samostalnkih je tudi na Pernicah še slišati edninski rodilnik s končnico -*u*: *'ledu, 'lesu, 'nosu.*

Premični naglasni tip je v tej sklanjatvi dobro zastopan: *'a:trek ot'roku / ot'roka, 'so:set so'se:da, p're:šič pre'šiča, 'ječmen ječ'mee:na, 'a:rex o're:xa, 'a:grat og'ro:da, 'a:der o'dora.*

Samostalniki knjižnega končniškega naglasnega tipa so vsi doživeli premik naglasa za zlog proti začetku besede, enozložni tip "pas" pa je posplošil imenovalniško osnovo. Tako se danes sklanjajo: 'paku 'pakla, š'kegn š'kegna, s'tabar s'tabra; 'pas 'pasa.

Posebnosti v I. moški sklanjavi:

1. Kvantitetna premene osnove: k'ru:x k'ru:xa.
2. Kvalitetna premena osnove: 'pat 'poda, 'kaš 'koša.
3. Kvantitetna in kvalitetna premena osnove: 'det 'dee:da, p'lac p'lo:ca.
4. Posploši se imenovalniška osnova: 'rep 'repa.
5. Podaljševanje osnove, če se ta končuje na samoglasnik ali na zlogotvorni t Lu:ka 'Lu:kana, 'E'nci 'E:ncna, 'Mo:ri 'Mo:rna; k'ne:dlna, 'piclna, 'ši:nklna.
6. Podaljševanje osnov, ki se končujejo na -r, z -j-: gospo'do:rja, xek'ta:rja, 'me:žnarja.

7. Samostalnik "oče" ima v ednini le dve obliki: 'oča 'oču; le v orodniku je možna varianta z 'očom.

8. Samostalnik "dež" se glasi 'diš 'diža.

9. Govor ne pozna: preglasa o v e za c, j, č, ž, š; končnice -je v imenovalniku množine: b'ra:ti, go'lɔ:bi, gos'pu:ɔdi, so'se:di; 'la:si, 'lɔdi, 'u:ɔzi, 'zobi; podaljševanja osnove z -ov-: 'mosti, 'po:si.

V knjižnem jeziku združuje II. moška sklanjatev samostalnike moškega spola, ki se končujejo na -a in imajo v rodilniku končnico -e. Govor take osnove v pregibanju podaljšuje z -n- in jih sklanja po I. moški sklanjavi. Tudi nepregibnih moških samostalnikov nisem zasledila.

Posamostaljeni pridevniki z obveznim določnim členom: tɔ, ta, to se sklanjajo po pridevniški sklanjavi: tɔ 'ra:jni, tɔga 'ra:jniga, temu 'ra:jnemu, tɔga 'ra:jniga, pɔr tem 'ra:jnem, s tem 'ra:jnem; najpogosteje se rabijo oblike: tɔ s'to:ri, tɔ m'lo:di, ta s'to:ra d'wo:, ta m'lo:da d'wo:.

2.2 Ženske sklanjatev

I. ženska sklanjatev:

'li:p-a -e -i -o -i -o;

'li:p-i -ø -ama -i -ex -ama;

'li:p-e -ø -am/-om -e -ex -ami/-emi.

V mestniku množine in dvojine je posplošena končnica -ex; v dajalniku množine se uporabljata obe končnici, pogostejša je -am; frazeologem 'jɔt x'na:gom "peš"; s'vi:jom; v orodniku množine je praviloma končnica -ami, zapisala pa sem tudi oblike z -emi: s'ce:pemi, s k'ra:wemi, s s'wi:jemi.

Nepremični naglasni tip je po naglasnih premikih za zlog proti začetku besede tipa: kóza < kozà, mɔ̀gla < mɔglà kot edini prevladal. Tako se sklanjajo: 'cee:sta 'cee:ste, 'ka:sa 'ka:se, 'ka:za 'ka:ze, 'na:ga 'na:ge, s'ma:la s'ma:le, 'wa:da 'wa:de;

'magla 'magle, s'tazda s'tazde. V rodilniku množine so ohranjene metatonirane oblike: 'ku:əs "koz", 'nu:əx pa tudi 'ru:ək iz 'reka po analogiji. V rodilniku množine postane zvočnik za nezvočnikom zlogotvoren, le pred j se pojavi i: 'i:skər, 'dɛ:kl, 'so:bl, 'tɛ:km, 'lo:dij. Med nezvočnika se lahko vriva o: g'ru:šok, 'mo:čok. V zvezah 'Wəlka: z 'Wəlce na 'Wəlci je ohranjena edina sled palatalizacije. Pri samostalniku 'mo:ti opazimo v pregibanju naglasni premik ma'tɛ:re, 'či:ra pa se sklanja po ajevski sklanjatvi. F'i'zo:la je ženskega, čɛ'bu: čɛ'bu:wa pa moškega spola.

II. ženska sklanjatev

Nepremični naglasni tip je prevladal pri vseh samostalnikih II. ženske sklanjatve, redki samostalniki imajo naglašeno končnico v rodilniku množine.

Vzorec: 'lu:č 'lu:či 'lu:či 'lu:č na 'lu:či z 'lu:čjo

'lu:či 'lu:či 'lu:čama 'lu:či na 'lu:čex z 'lu:čama

'lu:či 'lu:či 'lu:čom 'lu:či na 'lu:čex z 'lu:čami / z 'lu:čmi.

Tako še 'nit 'ni:ti 'məš, 'mi:ši, 'za:wost 'za:wosti, s'mart s'marti.

V kvaliteti in kvantiteti korenskega vokala neimenovalniških osnov je sled naglasnega premika: 'ku:əst 'kosti, 'nu:əč 'noči, 'mu:əč 'moči, 'pi:əč 'peči, 'ri:əč 'reči, 'ma:st 'masti, 'uš 'uši; k'ri: 'karvi.

V rodilniku množine ima nekaj samostalnikov naglašeno končnico: mi'ši:, u'ši:, pe'či:, du'ri:.

Množinska samostalnika 'parse in 'go:sle se sklanjata po I. sklanjatvi.

Nesklonljivih samostalnikov ženskega spola v govoru ne poznajo. Iz priimkov in hišnih imen tvorijo z obrazili -ca, -ka, -ja, -ija, -ica ženska poimenovanja.

Posamostaljene pridevnike sklanjajo po pridevniški sklanjatvi: ta m'lo:da te m'lo:de; ta s'to:ra, ta 'ra:jna.

2.3 Srednje sklanjatve

I. srednja sklanjatev

Vzorec: 'mee:st-o -a -u -o -ul-i -om/-u;

'mee:st-i -ø -oma/-ama -i -ex -oma/-ama;

'mee:st-e -ø -am/-om -e -ex -ami/-emi.

Podaljševanje osnov s -s- je dobro ohranjeno v ednini, v dvojini in množini pa se ali osnova ne podaljša ali pa podaljšana spremeni srednji v ženski spol: č'rowo č're'wi:əsa "trebuh"; 'oko o'či:əsa, d'wi:ə o'či:əsi, t'ri: o'či:əse; d'rewo dre'wi:əsa, d'wi:ə d'ri:əwi, t'ri: d'ri:əwe; 'kolo ko'li:əsa, d'wi:ə ko'li:əsi, t'ri: ko'li:əse.

Podaljševanje osnov s -t- je ohranjeno; v ednini so ti samostalniki srednjega spola, v dvojini in množini pa razen enega primera moškega spola: 'tee:le / 'tele te'la:ta, dv. te'la:ta / tee:wata, mn. te'la:ti / tee:wati / tɛ:wati; ž'rebe / ž'rabe / žg'rebe žgre'ba:ta; pi:še pi'ša:ta, dv. pi:šata, mn. pi:šati; p're:se pre'sa:ta; dv. p'ro:sca,

mn. *p'ro:sci*; toda *'dekle dek'la:ta*, dv. *dek'la:ti*, mn. *dek'la:te*. Po tem tipu se sklanja tudi samostalnik *uho*: *'uxo u'sa:ta*, dv. *u'sa:ti*, mn. *u'sa:te*.

Samostalniki, ki podaljšujejo osnove z *-n-*, preidejo v dvojini in množini med samostalnike moškega spola: *'see:me se'ma:na*, dv. *se'ma:na*, mn. *'si:əmani*; *'jəme i'ma:na*, dv. *i'ma:na*, mn. *i'ma:ni*; *w'reme wre'ma:na*.

Naglasna tipa sta le dva: nepremični in premični, mešani in končniški sta se po naglasnih premikih zenačila z nepremičnim naglasnim tipom. Tako: *'maso 'masa*, *'seno 'sena*, *b'lago b'laga*; samostalnika *zlo* ne poznajo, *tla* zamenjujeta *'pat* in *'po:dn*, *okamnele zveze* iz mestnika pa so: *na t'lexu* / *na t'li:əxi*, *s t'li:əxa*.

Premični naglas imajo samostalniki s podaljšano osnovo.

Oblika srednjega spola je dobro obstojna le v ednini, zlasti pri samoedninskih samostalninah, pri glagolnikih in pri samostalnikih s končnico *-e*. V dvojini in množini pa ti samostalniki prehajajo v večini med samostalnike ženskega spola, le s *-t-* in *-n-* podaljšane osnove prehajajo med samostalnike moškega spola. Tudi množinski samostalniki so vsi ženskega spola: *'u:ste*, *p'lu:če*, *o'ča:le*, *'je:tre*.

Nesklonljivih samostalnikov srednjega spola ne poznajo; le besedi *'je:sti* in *'pi:ti* se ujemata z oblikami za srednji spol in se ne sklanjata: *'da:re 'je:sti je b'lo*; *'je:sti mi pa tut ni:di:šewo*. Besedi *'je:sti* v pomenu "hrana" in *'pi:ti* v pomenu "pijača" danes nista enaki nedoločniku: *'jest*, *'pat*.

2.4 Pregibanje pridevnikov

Pridevniki imajo posebne končnice za spole v ednini: *-ə* -*a* -*e*. Opazna je končnica *-e* < *-oje*, *-eje* za srednji spol. Ker se je ločevanje med nedoločno in določno obliko v končnici zabrisalo, se ta *-e* uporablja tudi v položaju za nedoločno obliko.

Vzorec za sklanjatev: *m'lo:t m'lo:diga m'lo:demu m'lo:diga pər m'lo:dem z m'lo:dem*;

m'lo:da m'lo:dex m'lo:dema m'lo:da pər m'lo:dex z m'lo:dema;

m'lo:di m'lo:dex m'lo:dem m'lo:de pər m'lo:dex z m'lo:de.

Za ženski spol so posebne oblike za ednino ter za imenovalnik in tožilnik dvojine in množine:

m'lod-a -e -i -o -i -o; -i; -e.

V moškem rodilniku ednine je končnica *-iga*, v orodniku pa *-em* po mestniku. Končnice *-ema*, *-emi*, *-ex* so se posplošile po pronominalni sklanjatvi. Kadar je pridevnik v določni obliki, dobi določni člen *tə*, *ta*, *te*, v nedoločni obliki pa *nə*, *na*, *ne*; oba se sklanjata.

Govor pozna stopnjevanje z obrazili *-ši*, *-ji*, *-ejši* in opisno stopnjevanje z *'bol*, *'najbol*, *'maj*, *'najmaj*:

m'lo:t m'lo:jši 'najm'lo:jši / 'najtəm'lo:jši; *'mi:xn 'ma:jši 'najtə'ma:jši*; *'we:jki 'wa:či 'najtə'wa:či*; *'ni:zok 'ni:ži 'najtə'ni:ži*; *'fa:l fa'le:jši 'najtəfa'le:jši*.

Nadomestne oblike slišimo pri pridevnikih 'li:əp in 'dɔ:bər:
 'gu:ərʃi 'najtə'gu:ərʃi; 'dɔ:bər 'da:ra 'da:re, 'bɔ:jʃi 'najtə'bɔ:jʃi.
 Iz pridevnikov *star* in *mlad* je narejena prislovna oblika *star'ja*: in *mlad'ja*:
 (glej Ojstrica).

2.5 Pregled zaimkov

2.5.1 Osebni zaimki

'Ja:s 'mæne me 'mæne mi 'mæne me pər 'mænex z 'ma:no;
 'ti: 'te:be te 'te:be ti 'te:be te pər 'te:bex s 'tu:əbo;
 'se:be se 'se:be se 'se:be se pər 'se:bex 'su:əbo;
 'an / 'on 'ja:ga /ja:nga ga 'jəmu 'ja:ga /ja:nga ga pər 'jəmu ž'jəm;
 s. sp. 'ane / 'wone;
 'ana 'je: je 'je: ji 'jo: jo pər 'je: ž'jo:;
 'nəba / 'məba / 'məbad'wo: 'no:ji 'no:ma 'no:ji pər 'no:ji / 'no:ma z'no:ma;
 ž. sp. 'nəbi / 'məbi / 'məbid'wi:ə;
 'wəba / 'wəbad'wo: 'wo:ji 'wo:ma 'wo:ji pər 'wo:ji / 'wo:ma z'wo:ma;
 ž. sp. 'wəbi / 'wəbid'wi:ə;
 'anad'wo: 'jo:j / 'jee:wa 'jee:ma 'jo:j / 'jee:wa pər 'jee:ma ž'jee:ma;
 'mi: 'na:s 'nom 'na:s o'na:s / 'parnas z 'no:mi;
 'wi: 'wa:s 'wom 'wa:s o'wa:s / 'parwas z 'wo:mi;
 'ani 'jəx 'jəx 'je: pər 'jəx ž'ji:əmi / ž'jee:mi.
 S predlogi v tožilniku se vežejo navezne oblike osebnih zaimkov: 'za:me, 'za:te,
 'za:jnga, 'za:jo, 'za:je; 'na:me, 'na:te, 'na:jnga, 'na:jo, 'na:je; 'pa:me, 'pa:te, 'pa:jnga,
 'pa:jo, 'pa:je.

Posebnosti v rabi zaimkov:

- dajalniške oblike 'mæne, 'te:be, 'se:be ohranjajo staro končnico z jatom;
- mestniška končnica -ex je razširjena tudi pri zaimkih 'mænex, 'te:bex, 'se:bex;
- orodniški obliki *stu:əbo* in 'su:əbo sta enaki kot na Ojstrici; prav tako 'nəba / 'məba, 'jee:wa 'jee:ma.

2.5.2 Osebni svojilni zaimki

'mu:əj 'ma:ja 'ma:je; 'mu:əjga 'majemu pər 'majem; poleg refleksa a za dolgi široki o se govori tudi oo: kot na Ojstrici: 'moo:ja 'moo:jemu pər 'moo:jem; 't'wu:əjga 't'wa:jemu / 't'woo:jemu pər 't'wa:jem / 't'woo:jem s 't'wa:jem / 't'woo:jem; 'ja:gow, 'je:n, 'no:jn, 'wo:jn, 'jo:jn, 'no:š, 'wo:š, 'jəxn.

Frazeologem: za 'ja: 'de:li "zaradi njega" ima ohranjeno koroško obliko *nja* "njega". Povratni svojilni zaimke je s'wu:əj s'wa:ja / s'woo:ja s'wa:je / s'woje.

2.5.3 Kazalni zaimki

'tati 'tata 'tote / 'šati 'šata 'šote; 'tisti 'tista 'tiste; 'woni 'wona 'wone; 'to:k / 'š'to:k;

Primeri za štekanje: 'šata d'wo 'mo:ta š'tiri o'tra:ke; 'Li:za je 'zaj 'šata; so za'me:jali 'šate "to" za 'tam pər Jer'ne:ju; 'šetemu 'tam sm 'ree:kwa; 'šate ja:s pa 'co:w ne 'poo:znam; 'Ana je 'mee:wa neza'konskiga 'šetiga.

2.5.4 Vprašalni zaimki

'du:əj 'ka:ga / ko'go: 'komu / ko'mu ka:ga / ko'go: pər 'komu s 'komu / 'kom; 'ko:j ... pər 'či:əm s 'či:əm; oblik za rodilnik in dajalnik nisem slišala; 'ko:k 'ko:ka 'ko:ke; 'ki:əri / 'di:əri; č'i'ga:w č'i'ga:wa č'i'ga:we.

Oziralni zaimki: 'du:əj, 'ko:j, 'ko:k, 'ki:əri / 'di:əri.

Nedoločni zaimki: 'nee:di, 'nee:ka, 'ni:əki / 'ni:əgi.

Nikalni zaimki: 'nəšər / 'nišər ni'ko:gar; 'nəč ni'či:əsər / 'ko:r'ke:ka; no'be:dn.

Poljubnostni zaimki: 'du:əj, 'ka:j, 'ko:k, 'ki:əri / 'di:əri. Poljubnostni zaimek 'ka:j se razlikuje od vprašalnega in oziralnega zaimka 'ko:j zaradi oslabiljenega naglasa.

Mnogostni zaimki: 'wee:č'du:əj, wee:č'ka:j, wee:č'ki:əri / wee:č'di:əri; 'marsi'ka:j, 'marsi'ki:əri; 'mo:o'du:əj, 'mo:o'ka:j, 'mo:o'ki:əri / 'mo:o'di:əri; 'ri:ət'ko'du:əj, 'ri:ət'ko'ka:j, 'ri:ət'ko'ki:əri / 'ri:ət'ko'di:əri; 'ču:dno'du:əj, 'ču:dno'ka:j, 'ču:dno'ki:əri / 'ču:dno'di:əri.

Drugostni zaimki: d'ru:gi d'ru:jga, se bo'ji:ma za 'an d'ru:jga.

Celostni zaimki: w'so:k, w'se:, 'abad'wo:, o'bo:.

2.6 Števniki

2.6.1 Glavni števniki

'e:dn / 'en 'e:na 'e:ne; 'e:niga 'e:nemu pər 'e:nem z 'e:nem;
d'wo: d'wi:ə; d'wi:əma / d'wee:ma, d'wi:əx;
t'ri:ji t'ri:; t'ri:əx / t'rijex t'ri:əm s t'ri:əmi / t'rijex, t'ri:jemi;
š'ti:rji š'tiri; š'ti:rjex š'ti:rjem s š'ti:rjemi;
'pe:t 'pe:tex; 'ši:əst, 'se:dom, 'o:som, de'wə:t, de'sə:t, 'adnejt, d'wo:jst,
'and'wo:jst, t'ri:əst; 'tu:ə, 'ta:užnt.

Sklanjatev glavnih števnikov ima pridevniške končnice. Govor ne pozna moške množinske končnice na *-je* (*'ludi*, *'zobi*), zato obliki *t'ri:ji*, *s'ti:ji*.

Vrstilni števniki

tə 'parwi, *tə d'ru:gi*, *tə t're:tji* / *t're:tki*, *s'tarti*, *'pe:ti*.

Ločilni števniki

opravljajo v govoru vlogo količinskih ločilnih števnikov; uporabljata se le obliki *d'wu:əje* in *t'ru:əje* v pomenu glavnega števnikar: *d'wu:əje* *o't'ru:ək*, *t'ru:əje* *s'wi:j*.

Množilni števniki

ank'ra:tn, *s'tu:ək'ra:tn*, *e'no:jn*, *d'wu:əjn*.

2.7 Glagol

I/1. *'nest*: *'ne:sem*, *'nesi*, *'nee:so*, *'nee:sla*, *'nee:slo*; dv. *'nee:sla*, *'nee:sli*; mn. *'nesli*, *'nee:sle*; za *'nee:šen*;

I/2. *p'rest*: *p'ra:dem*, *p'ra:di*, *p'ra:do*, *p'ra:dla*, *p'ra:dli*, *sp'ra:deno*;

I/3. *'zepst*: *'za:be*, *'za:bwo*;

I/4. *'rečt*: *'re:čem*, *'reči*, *'rec:ko*, *'rec:kla*, *'rec:klo*, dv. *'rec:kla*, *'rec:kli*; mn. *'rekli*, *'rec:kle*;

I/5. *w'zet*: *w'za:mem*, *w'zemi*, *w'za:w*, *w'za:wa*, *w'za:li*, *w'za:t*;

I/6. *'otpart*: *'otprem*, *'otpri*, *ot'parw*, *ot'parwa*, *ot'parli*, *ot'part*; *wm'rət*: *wm'ri:jem*, *um'ri*, *w'maru*, *w'marwa*, *w'marli*; *k'la:t*: *'kə:lem*, *'koli*, *k'la:w*, *k'lo:wa*, *k'lali*; *'zawərt*: *'zawrem*, *'zauri*, *za'waru*, *za'warwa*, *za'warli*, *za'wart*;

I/7. *'pət* / *'pit*: *'pi:jem*, *'pi:*, *'pi:w*, *'pi:wa*, *'pi:wo*; m. sp. dv. *'pi:əwa*, *'pili*; *'čut*: *'ču:jem*, *'ču:j*, *'ču:wa*, *'čuli*; *o'but*: *o'bu:jem*; *'wet*: *'wə:jem*, *'wə:*, *'wə:w*, *'wee:la*, ž. sp. dv. *'wee:li*, m. sp. mn. *'wə:li*, ž. sp. mn. *'wee:le*;

II. *w'zignt*: *w'zignem*, *w'zigni*, *w'zigno*, *w'zignəwa*, *w'zignili*, *w'zignen*; *'piknt*: *'piknem*, *'pikni*, *'pikno*, *'piknwa*, *'piknili*; *'po:knt*: *'po:knem*, *'po:kni*, *'po:kno*; *'po:knwa*; *'po:knli*, *'po:kjen*;

III. *'widet* / *'wədet*: *'wi:dim*, *'wi:dew*, *'wi:dla*, *'wi:dli* / *'wi:de:li*; *'tərpət*: *tə'pi:m*, *'təpi*, *'təpew*, *tə'pəe:wa*, *tə'pəe:li*, *tə'pəje*;

IV. *'mi:slt*: *'mi:slim*, *'mi:sli*, *'mi:slo*, *'mi:slwa*, *'mi:sli*; *'lowit*: *lo'wim*, *'lowi*, *lo'wi:əw*, *lo'wi:əwa*, *lo'wi:əwo*; ž. sp. dv. *lo'wi:əli*, m. sp. mn. *lo'wi:li*, ž. sp. mn. *lo'wi:əle*; *'kosit*: *ko'si:m*, *'kosi*, *ko'si:əw*, *ko'si:əwa*, *ko'si:əwo*, *ko'si:əli*, *ko'si:li*, *ko'si:əle*; *'xodit*: *'xə:dim*, *'xodi*, *'xodo*, *'xə:dla*, *'xə:dlo*; dv. *xə'di:əwa*, *xə'di:əli*,

mn. xo'di:li, xo'di:əle; pres'ta:jit: pres'ta:jim, pres'ta:ji, pres'ta:jo, pres'ta:jla, pres'ta:jli; zap'ra:jit: zap'ra:jim, zap'ra:ji, zap'ra:jo, zap'ra:jla, zap'ra:jli; 'nosit: 'no:sim, 'nosi, 'noso, 'no:sla, 'no:slo, dv. no'si:əwa, no'si:əli, mn. no'si:li, no'si:əle.

V/1. 'dee:wat: 'di:əwam, 'dee:waj, 'dee:wow, 'di:əwawa, de'wo:wo, de'wo:wa, de'wo:li;

V/2. 'se:kat: 'si:əčem; 'ree:zat: 'ri:əžem, 're:ži, 'ree:zow, 'ri:əzawa, re'zo:wo, re'zo:wa, re'zo:li;

V/3. g'na:t: 'žee:nem, g'na:w, g'no:wa, g'nali; pot'kowat: pot'ku:jem, pot'kowaj, pot'kowaw, potko'wo:la, potko'wo:li; ž'ga:t: ž'gee:m, ž'gi, ž'ga:w, ž'go:wa, ž'go:wo, ž'gali;

VI. poka'pu:wat: poka'pu:jem, poka'pu:j, poka'pu:wow, poka'pu:wa(w)a, poka'pu:wa(w)o, poka'pu:wali; pogli'xu:wat: pogli'xu:jem;

Oblike atematičnih glagolov: 'bət: sm / səm, si, je / 'jede, sma, sta, sta, smo, ste, so / 'sojo; biw, 'bowa / bəla / b'la, 'bowo / 'bəlo / b'lo, 'bəli / b'lə, 'bəle / b'le; bom, boš, bō: / 'bode, 'boma, 'bota, 'bota, 'bomo, 'bote, 'bojo; 'bō:di, 'bō:dima, 'bō:dita, 'bō:dimo, 'bō:dite; 'nism / 'čism, 'nisi / 'čisi, 'ni: / 'ni:de / 'či: / 'či:de; 'nisma / 'čisma, 'nista / 'čista, 'nismo / 'čismo, 'niste / 'čiste, 'niso / 'čiso; 'nabom / 'čabom / nam / 'čam, 'naboš / 'čaboš, 'nabode / 'čabode / 'nabo / 'čabo, 'nade / 'čade, 'naboma / 'čaboma, 'nabota / 'čabota, 'nabomo / 'čabomo, 'nabote / 'čabote, 'nabojo / 'čabojo;

sestavljani glagoli: 'dobit: do'bi:m, 'dobi, 'du:əbo, 'du:əbla, 'du:əbli; z'nebit: zne'bi:m; 'jest: 'ji:əm, 'ji:əš, 'ji:ə, 'ji:əma, 'ji:əta, 'ji:əta, 'ji:əmo, 'ji:əte, 'ji:əjo; 'je:j, 'je:jte; 'ji:ədo, 'jee:dla, 'jee:dli, 'je:dli, 'jee:dle, z'ji:ədi; 'wee:det: 'wi:əm, 'wee:deew, 'wi:əlla, 'wi:ədli; 'da:t: 'dom, 'do:š, 'do:, 'doma, 'do:ta, 'domo, 'do:te, 'do:jo; 'da:j / 'dej, 'da:w, 'do:wa, da:li, mn. da:li, 'do:n;

Posebniosti: na're:t: na're:dem; po'mo:t: po'mo:gam; 'čo:kat: 'čo:kam, 'ča:j / 'čo:kaj; ...: 'p:čem / 'či:əm, 'oteew, 'otla, 'otli; "morati": 'moram, 'marw, 'marwa, 'marli / 'ma:li; "moči": 'moo:rem, 'mō: / 'mō:w, 'mō:glā, 'mō:gli.

V rabi prislovov, predlogov, veznikov in medmetov se perniški govor ne razlikuje od ostriškega govora.

3. Tipične skladenske značilnosti

Navedla bom gradivo za besedni red naslonk.

Pomožni glagol na začetku povedi:

Je nas 'pe:t ot'ru:ək 'bowo pa s'ta:rši, je nas 'se:dn lo'di: 'bowo. Je 'xudo 'bowo. Sm pa 'cu: o'mō:tična b'wa. Je ne'ro:dno 'bowo. So 'ladi 'ni:əmo xo'di:li. Bə'mo:o 'ta: nas'lo:nwa se.

Poudarjeni naslonki osebnega zaimka in povratnega osebnega zaimka sta pogosto na koncu stavka: So pa 'nətər w 'p:ɟn zne'to:li 'je. Sm 'wee:djew, da 'bojo nap're: g'nali 'je. So w bri'ga:de 'pale da'jo:li 'je. 'Kak bə'zo 'ree:ko 'wam? Ko je 'tisti nas'fri:əlaw 'ga, ... S'lo:bo je g'ro:talo 'jam. Ko 'mo: 'tak na're:to, da 'laxko

u'le:žes 'se. Ba 'mo:o 'ta: nas'lo:nwa 'se. Čə bo 'kaj na'ro:be, bo žə za'darw 'se. 'Pal so me'ja:wali 'se.

Med sestavine zloženih glagolskih oblik se vrivajo druge besede in pomožnik se preseli na zadnje mesto v stavku: 'Ma:ja 'ma:ma pa 'ja:gow 'oča sta sə brat'ra:nca 'bowa. Sm pa 'cu: o'mo:tična b'wa. ... je nas 'se:dn lə'di: 'bowo. Je 'xudo 'bowo. Ko mə 'nismo po'pownoma 'ničkaj k'ri:wi 'bəli. Je 'tak 'wee:č nas b'lo.

Svojilni zaimsek se lahko premesti na desno od odnosnice: 'Ača 'ja:gow je 'po:so, 'ma:ma 'ja:gowa je 'bowa 'tam pa re'je:nica.

Zusammenfassung

Die Mundart von Pernice

Das phonologische und morphologische System der Mundart von Pernice wird jenen Kärntner Jauntaler Mundarten zugeordnet, in denen es im Vokalsystem zum Verlust der Tonemoppositionen gekommen ist. Die Intonation ist nur fallend. Das System der Langvokale besteht aus folgenden Vokalen: *i*; *u*; *i:ə*; *uə*; *ç*; *o*; *e*; *ee*; *o*; *oo*; und *ar*. Kurzbetonte Vokale sind Reflexe ursprünglicher Kurzvokale oder sekundär betonter Vokale infolge Akzentverlagerung, nur *i* und *u* werden auch in der Position vor Verschlusslauten gekürzt. Unbetonte Vokale sind gut erhalten, zu Reduktionen kommt es nur in sonantischer Umgebung.

Die morphologischen Paradigmen zeigen: den Erhalt der ursprünglichen Endungen: *-u* im Gsg., *-i/-u* im Lsg.; die Generalisierung der Endungen *-eh/-emi* in der Substantivdeklinaton; pronominale Endungen in der Adjektivdeklinaton: *-e -ema -emi -eh*, jedoch *-iga* im Gsg.; ursprüngliche Kasusmorpheme im Paradigma der Personalpronomina: *'mane*, *'te:be*, *'se:be* im D., *'tu:əbo*, *'su:əbo* im I.; akzentuierte Endungen im Paradigma des Fragepronomens *kdo - ko'go*: *ko'mu* trotz der allgemeinen Tendenz zur Akzentverlagerung; phonologisch äußerst vielfältige Vokalformen, v. a. eine Reihe von Vokalalternationen bei den I-Partizipien.

Literatura

Gutsmann, O. 1777. *Windische Sprachlehre*. Klagenfurt.

Išačenko, A. V. 1939. *Narečje vasi Sele na Rožu*. Ljubljana.

Jarnik, U. 1842. *Obraz slovenskoga narčja u Koruškoj*. Kolo, 41-57.

- Kotnik, J. 1950. Štekanje. *SR*, 3, 466-467.
- Krajevni leksikon Slovenije. IV. knjiga: Podravje in Pomurje.* Ljubljana: DZS.
- Logar, T. 1968. Dialektološke študije XIV: Govor vasi Kneža pri Djekšah na Koroškem. *SR*, 16, 395-412.
- Neweklowsky, G. 1979. Zur Erforschung der slowenischen Dialekte Kärntens. *SR*, 27, 443-450.
- Prunč, E. 1980. *Lexikalische Inventarisierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten. Grundsätzliches und Allgemeines*, hrsg. von S. Hafner und E. Prunč. Graz.
- Ramovš, F. 1935. *Historična gramatika slovenskega jezika. VII. Dialekti.* Ljubljana: Učiteljska tiskarna. XXXII, 204 str., 1 karta in tabelarični pregled dialektičnih baz. (Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani. Dela 1).
- Rigler, J. 1963. Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu. *SR*, 14, 25-78.
- Zdovc, P. 1972: *Die Mundart des südöstlichen Jauntales in Kärnten. Lautlehre und Akzent der Mundart der "Poljanci".* Wien: ÖAW, Schriften der Balkankommission, Ling. Abt.